

6. Verður ov nógv skotið?

Tekstur lisin upp í útvarpssendingini “Góðan Morgun Føroyar”
Mánamorgun 12. desember
Skrivað hefur Eyðfinn Magnussen, Fróðskaparsetur Føroya

Seinasta mánamorgun hoyrdu vit eitt sindur um, hvussu leingi ein hara livir. Í morgun skulu vit viðgera evnið, um ov nógv verður skotið av haru í Føroyum.

Síðani eg í 2012 fór undir at skráseta, hvussu nógv harur verða skotnar í Føroyum, eru tað summi, sum siga, at kapping nú er komin í haruskjótingina, og at hetta fer at ganga út yvir tann Føroyska harustovnin. Eg haldi tó ikki, at hetta enn er vorðið ein trupulleiki. Høvuðsmunurin millum fyrr og nú er tann, at fyrr vistu vit ikki, hvussu nógv harur vorðu skotnar í Føroyum, men tað vita vit nú.

Vit kunna í dag skjóta harur í Føroyum einar 50 dagar um árið; frá 2. november til 31. desember, men nógv av teimum harunum, sum ikki verða skotnar í harutíðini doyggja tó helst kortini av sær sjálvum, antin av svongd, sjúku ella av kulda, tað sum eftir er av vetrinum. Hetta veldst tó altíð um, hvussu vetrarveðrið skikkar sær. Er veturin mildur, yvirliva nógv harur, men er veturin hinvegin harður, við nógvum og liggjandi kava, so doyggja nógv harur, antin av svongd ella av kulda,

Ein eldri harumaður í eini lítlari føroyskari bygd segði mær, at eitt árið hevði hann skotið tilsamans 50 harur í einum haga har í bygdini. Hetta var miðskeiðis í 1980'unum. Hann varð átalaður fyri hetta, tí tey hildu, at hann hevði skotið í so nógv, og at hann tí kanska hevði oytt harustovnin í haganum. Maðurin gjørdist illa við, og fór hann tí eftir hesa ábreiðsluna at telja, hvussu nógv deyðar harur hann fann í bønnum og rundan um húsini. Tað vísti seg, at í tíðarskeiðinum frá fyrst í januar til hálvan mars mánað tað árið, taldi hann tilsamans 30 harur, sum lógu deyðar og sløddust rundan um húsini. Talið av “sjálvdeyðum” harum var sostatt 2/3 av tí, sum hesin maðurin hevði skotið í haganum tað árið. Tað er tí ikki bara skjótingin, sum minkar um harustovnin. Náttúrukreftirnar gera sanniliga eisini um seg, tí hendan soggan er ikki nakað eindømi. Ringar kavavetrar eru tað sostatt nógv av teimum harunum, sum yvirliva haruskjótingina í november og desember mánað, men sum ikki yvirliva veturin.

Hetta vil sjálvsagt gang út yvir harustovnin, men eru umstøðurnar til vildar, so er hara før fyri skjótt at fyri at nøra seg aftur, tí hon leggur heilar triggjar ferðir um árið; tveir til tríggir ungar í hvørjari løgu.

Lat okkum tí gera eitt lítið roknistykkið, sum vísir, hvussu skjótt haran kann nørast: Tá veiðitíðin byrjar 2. november, siga vit, at 20.000 harur eru í Føroyum. Um helvtin verður skotin, so eru 10.000 harur eftir fyrsta januar: 5.000 frensar og 5.000 løgur (tað eru hon-harurnar). Um hvør av hesum løgnum fær 7 ungar gjøgnum árið, so verður hetta 35.000 ungar tilsaman. Tær 10.000 harurnar, sum vóru eftir 1. januar, eru nú vorðnar til 45.000 harur.

Í roknistykkinum ganga vit út frá, at allar tær vaksnu harurnar, sum vóru til tann 1. januar, yvirliva, og at allir teir lögdu ungarnir eisini yvirliva. Hetta er sjálvsagt ikki so, tí fleiri av teimum gomlu harunum doyggja gjøgnum veturin, sum eg longu havi greitt frá, og fáa tí heldur ongar ungar. Allir ungarnir,

sum verða lagdir, yvirliva heldur ikki. Fleiri verða tiknir av fugli og kanska eisini av rottu og kettu. Alt hetta ger, at vit tí ikki hava 45.000 harur, tá veiðitíðin byrjar aftur 2. november, men kanska bara einar 20.000. Allar hinar umleið 25.000 harurnar, bæði vaksnar og ungar, doyggja av náttúruávim, í tíðarskeiðinum frá januar til november.

Nú er tað helst onkur sum spyr, hvussu eg kann vita, at einans 20.000 harur eru eftir, tá harutíðin byrjar? Hetta veit eg sjálvsagt ikki við vissu, og tað er eisini munur á, frá einum ári til annað, men sæð yvir fleiri ár, er tann samlaði føroyski harustovnurin konstantur, og eftir míni varisligu meting, einar 20.000 harur tilsamans.

STOVNSRØKT

Men hvussu er so stovnsrøktin av føroyska harustovninum. Sum við so nógvum øðrum, sum hefur við føroysku náttúruna at gera, so passar haran seg sjálva, og eingin myndugleiki fylgir við, hvussu nógv verður skotið, ella hvussu føroyski harustovnurin hefur tað.

Fyri at hava eina skilagóða stovnsrøkt, eru tvær aðalreglur eru galdandi: Tann fyrri er, at vit vita, hvussu nógv verður tikið burtur úr stovninum. Hin er, at vit vita, hvussu stórir stovnurin er. Við støði í teimum kanningunum, sum eg havi gjørt hesi seinastu 5 árin, vita vit nú, hvussu nógvar harur verða skotnar í Føroyum á hvørjum ári, og vit hava eisini eina hómung av, hvussu stórir tann føroyski harustovnurin er. Verður henda kanningin eisini gjørd í framtíðini, ber til at fylgja við gongdini. Um royndin verður ov stór, fer hetta eisini at síggjast aftur í harustovninum og í talinum av harum, sum verða skotnar, tí talið fer tá at minka. Um samlaða talið av skotnum harum minkar fleiri ár á rað, er hetta tekin um, at veiðan hefur verið ov stór, og so er neyðugt at avmarka veiðuna.

Hetta kann gerast upp á fleiri mátar, t.d.: Styttu um veiðitíðina. Seta hámark á, hvussu nógvar byrsur eru loyvdar í hvørjum haga hvønn túrin . Ella at seta hámark fyri, hvussu nógvir túrar kunnu verða gjørdir í einum haga á hvørjum ári.

Tað hefur fyrr verið vanligt í Føroyum, at mark var sett fyri, hvussu nógvar byrsur vóru loyvdar í einum haga. Hetta varð upplýst, tá hagarnir vórðu seldir, men eg havi tó varhugan av, at hendan avmarkingin ikki verður so nógv nýtt longur.

Um eg skal taka saman um tað, sum eg havi nevnt í morgun, so haldi eg ikki, at tað í løtuni verður skotið ov nógv av haru í Føroyum. Men um tað í framtíðini fer at vísa seg, at veiðan verður ov stór, so eru fleiri móguleikar fyri at seta tiltøk í verk, sum kunna minka um veiðuna.

Hetta var næstseinasta innslagið um haruskjóting í Føroyum, sum hefur verð teir seinastu seks mánamorgnarnar. Næsta mánamorgun verður seinast innslag. Tá skulu vit hoyra um, at tað bara eru menn, sum skjóta harur í Føroyum.